

ELŐSZÓ

Annak ellenére, hogy különböző nyelvi háttérrel rendelkező kutatók gyakran javasolják a közmondások beépítését a második nyelv oktatásába, az idegennyelv-tanárok ritkán használják a közmondásokat az osztályteremben. Még ha a közmondásokat be is vonják a tanításba, azokat rendszerint véletlenszerűen választják ki olyan szótárakból, amelyek elavult közmondásokat tartalmaznak, és sok új közmondást kihagynak. A tanárok gyakran időkitöltőként illesztik be az órájuk végére a közmondásokat, és csupán arra kérik a diákokat, hogy memorizálják ezeket anélkül, hogy a szövegekörnyezetbe integrálnák őket. Az ilyen módszerek figyelmen kívül hagyják azt a tényt, hogy alapvető fontosságú megtanulni, mikor és hogyan kell megfelelően alkalmazni egy-egy közmondást. Több mint harmincöt éve tanítom az angolt második nyelvként Magyarországon, Szlovákiában és Lengyelországban, és ez idő alatt megszerzett tapasztalataim azt mutatják, hogy még az egyetemi és főiskolai hallgatóknak sincs szinte semmilyen előzetes ismeretük a népszerű angol és amerikai közmondásokról.

Akik angolul akarnak kommunikálni vagy olvasni, azoknak aktívan ismerniük kell a legnépszerűbb amerikai és angol közmondásokat. Először is, a közmondások egy-egy társadalom kulturális örökségének fontos részét képezik. Aki nem szerez jártasságot a közmondások használatában, az korlátokba fog ütközni a társalgásban; nehezen fogja megérteni a legkülönbözőbb médiumokat – a nyomtatott sajtót, rádiót, televíziót, dalokat, reklámokat, képregényeket és rajzfilmeket –, és nem fogja megérteni az antiproverbiumokat (vagyis a közmondás-paródiákat), amelyek feltételezik az eredeti közmondás ismeretét. Ráadásul a közmondásokat könnyű megtanulni. A közmondások viszonylag lényegre törőek, és gyakran tartalmaznak rímeket (pl. *East or West, home is best; An apple a day keeps the doctor away*) vagy szóismétléseket (pl. *Easy come, easy go; A penny saved is a penny earned*), amelyek megkönnyítik a felidézésüket. Néha a szóismétlés és a rím együtt is előfordulhat egy-egy közmondásban: *Early to bed, early to rise, makes a man healthy, wealthy and wise; A friend in need is a friend indeed*. Az alliteráció is igen könnyen megjegyezhetővé teszi a közmondásokat. Pl.: *Money makes the man; It takes two to tango*. Továbbá a közmondások gyakran használt szavakat tartalmaznak, és a nyelvtani és szintaktikai szerkezetek teljes skáláját példázzák.

A könyv felépítése és célja

Az „Angol és amerikai közmondások gyakorlókönyve” segít megismertetni az olvasót több mint 450 közmondással, amelyeket napjainkban az amerikai és a brit angol nyelvben gyakran használnak. Az itt idézett közmondások közül sok közmondás angol vagy amerikai eredetű, és Geoffrey Chaucer, William Shakespeare és más brit vagy amerikai szerzők műveiben jelentek meg először. Némelyikük a klasszikus görög vagy latin nyelvekből, a Bibliából, valamint a középkori és a tizenhatodik századi Európából került be a brit vagy amerikai köznyelvbe. Akad néhány olyan közmondás is, amely idegen nyelvű közmondásokból származó tükörfordítás.

A könyv fő célja nem pusztán az, hogy a nyelvtanuló számára önmagában néhány gyakran használt közmondás memorizálandó listáját nyújtsa, hanem hogy egy sor olyan tevékenységet és gyakorlatot is biztosítson, amelyek segítenek a tanulónak felfedezni, mit jelentenek az egyes közmondások, és hogyan lehet alkalmazni ezeket bizonyos helyzetekben.

A könyv az „A Proverb a Day Keeps Boredom Away”¹ (2000) című tankönyv sűrítettje. A gyakorlatok több száz könyvből, újságból és magazinból, valamint versekből, mesékből és elbeszélésekből vett rövid, szemléltető idézetekkel elevenítik fel a közmondásokat. A könyv a közmondáshumorra is összpontosít: az olvasó számos viccet, mesét és közmondás-paródiát talál benne.

Az „Angol és amerikai közmondások gyakorlókönyve” az angol nyelvet tanuló diákoknak, a tanároknak, a folkloristáknak, a nyelvészeknek és mindenkinek szól, aki szeretne bekerülni abba a varázslatos világba, ahol a közmondások, a történetek és a humor egymás mellett él.

A könyv megközelítését alaposan kipróbáltam az *Anglo-American Proverbs; Proverbs in an American Cultural Context* és *Phraseology* című kurzusaimon magyar és szlovák főiskolákon és egyetemeken,² amelyek célja az amerikai gondolkodás, élet és filozófia tanulmányozása a közmondásokon keresztül.

A könyv 18 leckéből (Unit) áll, amelyek három részbe (Part) vannak rendezve, mindegyik hat leckéből és egy tesztből (Test) áll. A közmondások főbb témaköreit tárgyalja, pl. pénz és szerelem, tudás és bölcsesség, gyerekek és szülők, beszéd és hallgatás, szavak és tettek. Az egyes részek végén egy-egy teszt segíti az olvasót abban, hogy ellenőrizze a közmondások elsajátítását. A Key című fejezet mind a leckékben, mind a tesztekben szereplő feladatokra adott válaszokat tartalmazza. A kötet végén található mutató (Proverb-finder Index) annak a leckének a számát jelzi, amelyben az adott közmondást tárgyalja a kötet. A válogatott bibliográfia főként brit és angol-amerikai közmondásgyűjteményeket sorol fel, valamint a könyvben felidézett, elsősorban a közmondás-paródiákat tartalmazó könyveket és cikkeket közli.

A leckék sorrendje és felépítése

Minden leckének ugyanaz a szerkezete. Minden leckét a fent említett témák valamelyike szerint csoportosított közmondások vezetnek be. Az összes közmondás ábécésorrendben van elrendezve. A közmondások két csoportban szerepelnek. A fő csoportban szereplő közmondások vastag betűvel vannak szedve, néha a változataikkal együtt. Ezeket a közmondásokat az ún. kiegészítő készlet közmondásai követik, ugyanabban a témakörben, amelyek közül többet a könyv egy másik leckéje tárgyal.

Fel kell hívnom az olvasó figyelmét arra, hogy sok esetben egy-egy közmondás elhelyezése a könyvben szükségszerűen önkényes, mivel egyetlen közmondás több témakörhöz is tartozhat, és könnyen felhasználható több leckében is.

Az első három feladat általában minden leckében azonos:

- Olvassa el a következő illusztratív példákat, és próbálja meg kitalálni a dőlt betűvel szedett közmondások jelentését!
- Párosítsa az A oszlop közmondásait a nekik megfelelő jelentésekkel a B oszlopból!
- Töltse ki az üres helyeket közmondásokkal!

¹ Az „A Proverb a Day Keeps Boredom Away” című könyv a mintegy 450 általánosan ismert amerikai közmondás mellett több mint 1000 ritkább amerikai közmondást tartalmaz, valamint több tucat közmondást más világkultúrákból.

² Janus Pannonius Egyetem, vagy JPTE [Pécs]; Eötvös Loránd Tudományegyetem, vagy ELTE [Budapest]; Veszprémi Egyetem [Veszprém]; Illyés Gyula Tanítóképző Főiskola [Szekszárd], J. Selye Egyetem [Komárom].

A következő feladatok leckénként változhatnak:

- Milyen közmondásokat parodizálnak?
- Válassza ki az alábbi közmondások közül azokat, amelyek a legjobban illenek az alábbi viccekhez!
- Fejezze be az alábbi beszélgetéseket egy közmondással!
- Idézza fel a tanult közmondásokat, amelyek a következő szavakat tartalmazzák: ...
- Próbálja azonosítani a közmondásokat az alábbiakban megadott kezdőbetűk alapján!
- Foglalja össze az alábbi mesét az odaillő közmondás segítségével!

Bár a feladatok túlnyomó többségének a fő célja az angol anyanyelvűek számára közismert közmondások elsajátítása, megértése és használata, néhány feladat a kevésbé ismert közmondások elsajátítását és gyakorlását is segíti, pl.:

- Párosítsa az A oszlopban található amerikai közmondásokat a B oszlopban található magyar megfelelőikkel!
- Kösse össze az A oszlopban található közmondások kezdetét a B oszlopban található végződésükkel!
- Töltse ki az üres helyeket a megfelelő szavakkal ebből a listából: ...
- Párosítsa a közmondások első és második részét!

Míg az „A Proverb a Day Keeps Boredom Away” című könyvem leginkább az órai munkára alkalmas, jelen kötetet főleg önálló tanulásra fejlesztettem ki. Haszonnal forgathatják a gyakorlókönyvet azok, akik a közép- és haladó színű nyelvi ismereteik tökéletesítésére törekcszenek.

Köszönetnyilvánítás

Őszinte hálával tartozom mindazoknak, akik segítséget nyújtottak az „Angol és amerikai közmondások gyakorlókönyve” című könyv összeállítására során. Nagy köszönettel tartozom John Simpsonnak (az „Oxford English Dictionary” korábbi főszerkesztőjének), Földes Csabának (Erfurti Egyetem) és Rebecca Wilsonnak az „A Proverb a Day Keeps Boredom Away” című könyv tartalmának és stílusának átnézésében nyújtott baráti segítségükért, javaslatukért és kritikai észrevételeikért. Hálásan köszönöm Balázsi József Attila és Hrisztalina Hrisztova-Gotthardt segítségét, akik a jelen kötetet lektorálták, valamint Judy Sollosy segítségét a könyv angol nyelvű előszavának stilizálásáért. Köszönet illeti továbbá kedves szerzőtársaimat és barátaimat, akik megosztották és megvitatták velem a humorral és a közmondásokkal kapcsolatos nézeteiket és ötleteiket, különösen Aleksa Varga Melitát, Barta Pétert, Oleg Fedoszovot, Hrisztalina Hrisztova-Gotthardtot és Vargha Katalint. Őszinte köszönet illeti azt a több száz diákot, akik részt vettek az *Anglo-American Proverbs* és *American Wit and Humour* című kurzusaimon, és akik megosztották velem meglátásaikat, kreativitásukat és lelkesedésüket. Örökké hálás vagyok Wolfgang Mieder professor emeritusnak, mentoromnak, társszerzőmnek és jóbarátomnak állandó bátorításáért, segítő javaslataiért, valamint a közmondásokról szóló számos könyvért és cikkért, amelyeket az évek során tőle kaptam. Nagy örömeimre szolgál, hogy ezt a könyvet neki ajánlhatom legmélyebb elismerésem, csodálatom és barátságom jeléül.